

הרה"ג רבי גדליה רבינוביץ שליט"א

אדמו"ר ממונסטרישצ'ה

לפר' נצבים-וילך¹

אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלקיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושטריכם כל איש ישראל, טפכם נשיכם וגרך אשר בקרב מחניך מחוטב עציך עד שואב מימיד, לעברך בברית ה' אלקיך ובאלתו אשר ה' אלקיך כורת עמך היום. ואיתא בספרים הקדושים דמאי דכתיב כאן "היום" קאי על ראש השנה, וכדדריש בזוה"ק (ח"ג רלא, א) הא דכתיב (מלכים ב ד, יא) ויהי היום אצל אלישע דקאי על ראש השנה. וכן איתא בפענח רזא דאתם נצבים היום קאי על ראש השנה. ולפי זה צריכים להבין מאי דקאמר לעברך בברית ה' אלקיך ובאלתו דמה עניינו אצל ראש השנה.

ורש"י פירש (דברים כט, יב): ומדרש אגדה, למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים, חוץ ממ"ט שבתורת כהנים, הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייס אתם נצבים היום, הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כלייה והרי אתם קיימים לפני עכ"ל. והנה אם מדובר כאן ביומא דדינא דראש השנה צריכים להבין איך דרשה זו שייכת לדינא דראש השנה, ועיי' מה יכולים להיות בטוחים שיזכו בדין ויהיו בני ישראל קיימים לפני הקב"ה.

וכתוב בספרים הקדושים (רוקח על שה"ש ו, ג; פרע"ח שער כד פ"א) שאלו"ל הוא נוט' אני לדודי ודודי לי (שה"ש שם). והרי זה מורה על היחס בין האהוב לאהובתו שהיא הקירבה המירבית שאנו מכירים ביחסים שבין בני אדם. ואם חודש אלול מורה על קירבה זו הרי זה מלמדנו שעבודת החודש היא להביא להתקרבות המירבית שבינינו להקב"ה. ואם חודש אלול הוא הכנה לראש השנה, אי"כ יש לשאול הרי לכאורה אזיל בתר איפכא, שהרי ראש השנה הוא יום הדין שכל באי עולם עוברים לפני כבני מרון (ר"ה יח, א), ובזה מתגלה מלכותו יתב' וכדכתיב מלך במשפט יעמיד ארץ (משלי כט, ד), והרי

¹ נמסר בכולל באלול תשי"ע.

היחס שבין המלך לנתיניו אינו יחס של קירבה, אלא אדרבה יחס של אימה ורתיעה, וכדכתיב (דברים יז, טו) שום תשים עליך מלך, ואיתא בגמ' סנהדרין (כ,ב): רב אמר לא נאמרה פרשה זו אלא לאיים עליהם שנא' שום תשים עליך מלך - שתהא אימתו עליך עכ"ל.

והנה איתמר בפרק בתרא דר"ה (לד,ב): אמר רבה אמר הקב"ה אמרו לפני בראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות, מלכיות - כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות - כדי שיבא לפני זכרוניכם לטובה, ובמה - בשופר עכ"ל. ולכאורה המאמר אינו מובן, דהא קאמר שממליכים הקב"ה ע"י אמירת מלכיות ומעלים זכרונו לטובה ע"י אמירת זכרונות, וא"כ שוב מהו שואל במה, הא קאמר שעושה כן ע"י אמירת מלכיות וזכרונות. וגם צריכים להבין איך באמת עושה כן ע"י השופר. ועוד צריכים להבין שהרי מהברכות משמע שכל אחת עומדת בפני עצמה, ואין אחת תלויה בחברתה, אבל ממה שאמרו חז"ל מוכח ששתי הברכות של מלכיות וזכרונות תלויות בשופר. וצריכים לדעת איך הן תלויות בשופר.

והנראה לומר בזה הוא, דהנה קבלת מלכותו יתב' הוא דוקא בראש השנה. והטעם הוא מפני שהמרידה הראשונה במלכות שמים היתה בראש השנה, שהרי אמרו חז"ל שבכ"ה באלול נברא העולם (ויק"ר כט,א), ויוצא שבריאית האדם היה בראש השנה שהוא יום הששי לבריאה, ואיתא בגמ' סנהדרין (לח, ב): אמר ר' יוחנן בר חנינא שתיים עשרה שעות הוי היום, שעה ראשונה הוצבר עפרו, שניה נעשה גולם, שלישית נמתחו אבריו, רביעית נזרקה בו נשמה, חמישית עמד על רגליו, ששית קרא שמות, שביעית נזדווגה לו חוה, שמינית עלו למטה שנים וירדו ארבעה, תשיעית נצטווה שלא לאכול מן האילן, עשירית סרח, אחת עשרה נידון כו' עכ"ל, והרי החטא של אדם וחווה היתה מרידה במלכות שמים, שהרי הסית אותם הנחש למרוד בהקב"ה וכדכתיב (בראשית ג,ה): כי יודע אלקים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והייתם כאלקים יודעי טוב ורע, ואיתא בגמ' סנהדרין (שם) אמר רב יהודה אמר רב שאדם הראשון מין היה. ומאחר שבראש השנה היתה המרידה הראשונה במלכות שמים לכן דוקא ביום זה יש חיוב לקבל מלכותו יתב' מחדש.

והנה הדרך לקבל מלכות שמים היא כדכתיב (דברים לג,ה) ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל, ופירש"י: בהתאספם יחד באגודה אחת ושלוש ביניהם הוא מלכם, ולא כשיש מחלוקת ביניהם עכ"ל. ורואים מזה שתנאי קודם להמלכת הקב"ה על ישראל הוא אחדותם, והיינו משום

דאין מלך בלא עם, וכאשר אין העם מאוחד ומלוכד לא שייך שיקבלו עליהם מלכותו. ורואים שהכתוב מדקדק לומר יחד שבטי ישראל, והיינו שיש הכרה שחייב להיות שוני בעם ישראל, שכל אחד ואחד שוכן לשבטיו, ובכל זאת חייבים הם להתאחד לחטיבה אחת, ודוקא ע"י זה מקבלים מלכות שמים. ובכן זוהי מטרת אמירת מלכיות - "כדי שתמליכוני עליכם".

ועוד תיקנו חז"ל לומר זכרונות - "כדי שיבא לפני זכרוניכם לטובה". וצריכים להבין מה מוסיף באמירת זכרונות הלא לכאורה עיקר מטרת היום היא לקבל עלינו מלכות שמים. ונראה דהענין יבואר ע"פ מאי דאיתא במדרש (ב"ר לח,ו): רבי אומר גדול השלום שאפילו ישראל עובדים עבודת כוכבים ושלום ביניהם אמר המקום כביכול איני יכול לשלוט בהן כיון ששלום ביניהם, שנא' חבור עצבים אפרים הנח לו, אבל משנחלקו מה הוא אומר, חלק לבם עתה יאשמו, הא למדת גדול השלום ושנואה המחלוקת עכ"ל. ויוצא מזה שלא רק שהאחדות היא תנאי קודם למעשה קבלת מלכות שמים, אלא אפילו אם לא זוכים לקבלת מלכות שמים בשלימות בכל זאת עצם האחדות הוא מגן ומחסה לישראל ביום הדין. ועל זה אומרים: וישמע אלקים את נאקתם ויזכור אלקים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב, ונאמר ויזכור להם בריתו וינחם כרוב חסדיו, כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעורידך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה, ונאמר וזכרתי אני את בריתי אותך בימי נעורידך והקימותי לך ברית עולם, ונאמר הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים כי מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד, על כן המו מעי לו רחם ארחמנו נאום ה', וזכר לנו ה' אלקינו את הברית ואת החסד ואת השבועה אשר נשבעת לאברהם אבינו בהר המוריה ותראה לפניך עקידה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו כו' ברוך אתה ה' זוכר הברית. והיינו שאפילו אם אינם זוכים מ"מ מעורר הקב"ה רחמיו על ישראל מצד ברית אבות. אבל כדי לעורר הברית צריכים לאחדות ישראל, כך שיהיו כולם חטיבה אחת כזרע אברהם יצחק ויעקב.

ועל זה אמרו חז"ל "ובמה - בשופר". והכוונה היא שהשופר הוא המביא לידי אחדות ישראל, והיינו כדכתיב (שמואל א טו,ד) וַיִּשְׁמַע שְׂאוֹל אֶת הָעָם, ופי' הרד"ק: וישמע - כמו ויאסף וכן תרגם יונתן וְכָנַשׁ עַכ"ל. ורואים שפעולת השמעת קול ברבים היא לאסוף ולאחד. וכן כתיב (במדברי י,ב): עשה לך שתי חצוצרות כסף מקשה תעשה אתם והיו לך למקרא העדה ולמסע את המחנות, ועל זה פירש"י (שם): עשה לך - שיהיו תוקעין לפניך כמלך, כמו שנא' ויהי בישורון מלך עכ"ל. ומהאי טעמא מצינו שקשורים החצוצרות למצות שופר

וכדתנן בר"ה (כו,ב): שופר של ראש השנה של יעל פשוט ופיו מצופה זהב, ושתי חצוצרות מן הצדדין, שופר מאריך וחצוצרות מקצרות שמצות היום בשופר עכ"ל. וממילא שפיר מבואר מה שאמרו ובמה בשופר, שהכוונה היא כמו שנתבאר, שהרי תנאי קודם למעשה קבלת מלכות שמים הוא אחדות ישראל, וכן הוא בהעלאת זכרון ישראל לטובה שצריכים לאחדות, לכן צריכים לשופר לעורר אותם להתאחד יחד. ועל זה אנו אומרים בברכת שופרות: והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים והשתחוו לה' בהר הקודש בירושלים, וקרוב פזורנו מבין הגויים ונפוצותינו כנס מירכתי ארץ והביאנו לציון עירך ברנה ולירושלים בית מקדשך לשמחת עולם, ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם והיו לכם לזכרון לפני אלקיכם וגו'.

ומעתה שפיר מתורצת הקושיא שהקדמנו, שאם עיקר מטרת ראש השנה הוא קבלת מלכות שמים א"כ איך יתכן שחודש אלול שעבודתו הוא להביא לידי התקרבות מירבית בין הקב"ה לעמו ישראל ישמש כהכנה לקבלת מלכות שמים. אולם לפי מה שנתבאר הרי יש בראש השנה שתי מגמות, מגמה אחת היא אמנם קבלת מלכות שמים, אך יש גם מגמה אחרת והיא זכירת הברית שבין הקב"ה לכנסת ישראל, ועל זה צריכים ההכנה של חודש אלול להביא לידי התקרבות הקב"ה וכנסת ישראל ולהתחדשות הברית שביניהם.

והנה פירשו בתולדות יעקב יוסף (פרי נצבים) ובערבי נחל (דרוש ט לפרי נצבים) הפסוק אתם נצבים כולכם לפני ה' אלקיכם, שהכוונה היא שיש לכם תקומה לפני ה' אלקיכם ביום הדין של ראש השנה אם אתם "כולכם" יחד באחדות, עיין בדבריהם. ובכן זהו דקאמר המדרש אגדה שמביא רש"י, שביומא דדינא דראש השנה נזכרים בצ"ח קללות שבמשנה תורה ונאחזים בפחד - אוי לנו מיום הדין אוי לנו מן התוכחה, ומי יזכה בדין. לכן קאמר שאם אתם נמצאים באחדות אתם זוכים בדין, שהרי ע"י האחדות אתם מקבלים עליכם מלכותו של הקב"ה, ואפילו אם לא הגעתם למדריגה של קבלת מלכות שמים בשלימות בכל זאת יש לכם תקומה, שהרי ע"י האחדות אתם מעלים זכרון הברית שביניכם להקב"ה, ועל ידי זה אתם נוצחים בדין. וזהו שאמר הכתוב אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם וגו' לעברך בברית ה' אלקיך ובאלתו אשר ה' אלקיך כורת עמך היום, כלומר שבראש השנה מתחדשת הברית שכרת ה' עם ישראל, וע"י זה יש להם תקומה וזוכים בדין, ודוק היטב בזה.